

MEB'nca Açılan "Uyum Kursları" Üzerine Bir Araştırma

Doç.Dr. Adil ÇAĞLAR*

I. Problem ve Problemin Önemi

1960 yıllardan itibaren ülkemizden özellikle de ülkemizin kırsal bölgelerinden başta Almanya olmak üzere Hollanda, Fransa, belçika gibi ülkelere 1970 Petrol Krizi ile başlayan ekonomik bunalımına kadar hızlı bir dış göç akımı yaşanmıştır. Bu göçün "sosyal, siyasal alanlarda ne gibi problemlere gebe olabileceği" sorusu ne yazık ki işçi gönderen ülkelerin ne de işçi kabul eden ülkelerin gündemine son yıllara kadar girmemiştir. Oysa göç, geçici göç olsa bile, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlara sahip bir olgudur. Bu gerçeğin zamanında değerlendirilmesi, yaratacağı tahribatları asgariye indirir.

1985 rakamları ile 2.4 milyona yakın insanımız yurt dışında yaşamaktadır.** Bu nüfusun yaklaşık 862 bini 19 yaşın altındadır(DPT 1985 yılı programı s.285-287).

Eğitim Öğretim çağında olan ya da eğitim -öğretim çağına gelecek olan bu çocukların problemleri ailelerini olduğu kadar Türk hükümetlerini ve işçi kabul eden hükümetleri de ilgilendirir. Bu sayı, bu konuda açık ve tutarlı bir politikanın mutlaka belirlenmesini ve belirlenen politikaların uluslararası işbirliği ve anlayış birliği içinde uygulanmasını gerektirecek oranda önemli bir sayıdır. Üstelik bu çocukların problemlerine sahip çıkılmadığı zaman doğacak olumsuzluklardan etkilenecek sadece bu insanlar değildir; onların aileleridir, Türkiyedir, işçi kabul eden ülkedir.

Bu günkü koşullarda yurtdışında bulunan bu kesimi bütünüyle suçlu insanlar olarak görmek elbette yanlıştır. Ancak bugüne kadar bu konu üzerine yeterince eğilinmediği için potansiyel olarak suçun, toplum dışı davranış ve tutumların rahatça yuvalanabileceği bir ortam oluşmuştur. Nitekim çok farklı değer ve beklentilere sahip iki farklı kültür arasına sıkışmış kalmış, kendilerine kendilerinde kabullenebileceği legal beklentiler yaratamamış bu kişilerin gün geçtikçe suç-işleme eğilimi artmaktadır. 1973'te yapılan bir araştırmada Almanya'daki Yabancıların Almanlardan daha az suç işlemelerine rağmen 1978 de yapılan bir araştırmada yabancıların Almanlardan üç kat daha fazla suç işledikleri ortaya çıkmıştır (Springrum: Ceza Hukuku için magazin).

Kesin dönüşte aileleri ile birlikte ülkemize gelen çocukların yurt dışındaki şartlarına kısaca bir göz atılırsa, bu çocukların genellikle aileleri işçi kabul eden ülke kültürüne entegre olamamışlardır. Bu ailenin çocuklarının eğitimlerine ayıracak zamanları ve birikimleri yoktur. Çocuklar genellikle kaliteli eğitim kurumlarına devam edebilme şansına sahip değildir. Nitekim Mahmut Adem'in hesabına göre Türk Çocuğunun akademik lise olan Gymnasiuma girme şansı sadece binde 9 dur. Oysa Türk Çocuğu mesleki değil akademik eğitim yapmak istemektedir (Türkdoğan 84). Gittiği okuldaki Yabancı öğretmen çocuğu kültürünü tanımadığı, dilini bilmediği için yardımcı malesef olamamaktadır. Türkiye'den giden öğretmen de Almanca ve o eğitim sistemini bilmediği için yardımcı olamıyor. Bu or-

* M.Ü.Atatürk Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

** Bu işçilerin %37.7'si Arap Ülkelerinde

tamdaki çocuğunda sokağa kayması genellikle kolay olmaktadır. Bu olumsuzluklara okullardaki pedagojik yardım eksikliği, bir ölçüde, yabancı düşmanlığı, aile baskısı, konformite baskı (hakim grubun baskısı) vb. eklenirse tablo tamamlanır.

Bu olgular, çocukları belli bir topluma yeterince ait olma duygusu olmayan, kendilerine benzeyen diğer marjinal gruplarla da bütünleşebilen, kendi içlerinde gruplaşmış toplum dışı davranış ve tutumlar içine girme potansiyeli taşıyan kişiler olmalarına zemin hazırlamıştır, hazırlamaktadır.

Burada hemen bir parantez açarak belirtelim. Bu sözleri yazarken "insan toplumsal şartların tutsağıdır. Toplumsal şartlar neyi gerektiriyorsa insan öyle düşünür, davranır" demek istemiyoruz. İnsanın iyiyi, güzeli doğruyu görme gücünün farkındayız. Bu açıdan yurtdışından gelen çocuklarımızın gerek yurtdışındaki şartları gerekse buradaki imkanları bütün olumsuz şartlara rağmen yine de en iyi şekilde değerlendirecek, doğruyu, insanca olanı bulacağına inanıyoruz.

Bu gün bu çocuklar ve aileleri yoğun bir geridönüş baskısı altında bırakılmıştır. Bu hız önümüzdeki günler belki azalabilir; ama neticede bu insanların çok büyük çoğunluğu bugün ya da yarın ülkemize döneceklerdir. Nitekim 1984 yılında 150 bin kişinin ülkemize dönmesi beklenmektedir (DPT 1985 yıl program s.285-287). Bu rakamın çoğunluğu eğitim-öğretim çağındaki çocuklar olacaktır.

2. Araştırmanın Önemi

Literatüre bakıldığında bu konuda, özellikle yurtdışından dönen işçi çocukları ile ilgili yapılan araştırmalar çok azdır. Oysa gerek bu insanlar gerekse Türk toplumu açısından problem hayati bir niteliğe sahiptir. Sahiptirki 1982 Anayasasına bile girmiştir. Böylesine karmaşık ve komplike bir sorunun çözümü için sağlam ve güvenilir bilgilere ihtiyaç vardır. "Sınama-deneme" "Hele bir gelsinler elbet bir çare bulunur" dönemi geçeli yıllar olmuştur.

Bu alanda ilk yapılan çalışmalardan biri olan bu çalışmanın eksikliklerine ve yetersizliklerine rağmen yararlı olacağı umudunu taşımaktayız.

3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma yurt dışından dönen işçi çocukları için açılmış "Uyum Kursları"nı değerlendirerek bazı tespitler ve öneriler ortaya koyma çabası içindedir.

Bu problemin çözümünün önemli bir kısmının öğrencilerin kendilerinde olduğuna inanıyoruz. Veliler, öğretmenler ve yöneticiler problemin çözümünde kilit rol oynayacak kategorilerdir. Bu açıdan bu araştırmada, öğrencilerin ailelerinin hangi özelliklere sahip olduğu, öğrencilerin geçirdikleri sosyalleşme süreçleri, yurt dışında yaşarken Türkiye ile ilişkileri yurt dışındaki eğitim durumları, Türkiye'ye döndükten sonra kendilerinden beklenenlere tutumları, kursun genel işleyişi, bu kursun daha yararlı olabilmesi için önerileri bunların yanısıra kurs görevlileri ve velilerin bu konularla ilgili görüşleri araştırılacak öneriler tespit edilecektir.

4. Sınırlılıklar

Bu araştırma 1984 yılı 20 Ağustos 20 Eylül tarihleri arasında Milli Eğitim Gençlik ve

Spor Bakanlığı'nın İstanbul'da Kabataş, Kadıköy Kız Lisesi ve Büyükçekmece Liselerinde açtığı üç kursa devam eden 256 öğrenci, 50 öğrenci velisi ve 21 kurs öğretmeni ve yöneticisiyle sınırlı tutulmuştur. Bu sayı o yıl Türkiye'de bu kurslara katılan öğrencileri ve bu kurslarda çalışan görevlileri temsil edecek niteliktedir. Bu yüzden araştırmanın örneklemleri İstanbul ile sınırlı tutulmuştur.

Araştırmamızın omurgası "Uyum Kursları"nın işleyişi ve geliştirilmesi bu konuda öğrenci, görevli ve veli görüşlerinden meydana gelmiştir. Araştırmada bu öğrencilerin Türk eğitimine, sosyal çevreye, uyumları, velilerinin ekonomik entegrasyonu vb. gibi konular dışta tutulmuştur.

5. Araştırmanın Varsayımları

1. Araştırma uyguladığımız öğrenciler, veliler, yönetici ve öğretmenler evreni temsil yeterliğine sahiptir.

2. Araştırmada kullandığımız metod ve teknikler "Araştırmanın Amacı" başlığında belirtilen nedenleri gerçekleştirebilecek niteliktedir.

3. Araştırmada toplanan bilgiler güvenilir bilgilerdir.

4. Araştırmada uygulanan anketlere, yapılan görüşmelere verilen cevaplar öğrencilerin, velilerin samimi düşünceleridir. Yapılan gözlemlerden elde edilen sonuçlar gerçeği temsil etmektedir.

6. Hipotezler

1. Batı toplumunda sosyalleşmiş ikinci kuşak çocuklarından ülkemize dönenler ülkemizde değişen oranlarda olsa uyum zorluğu çekiyorlar.

2. Uyum kursları yararlı bir girişimdir; ancak yetersizdir.

3. Türkçe eğitimi bu kursların merkezi olmasına rağmen Türkçe öğretiminde yanlış bir yöntem izlenmektedir.

4. Öğrenciler, veliler, Bakanlık kurstan farklı beklentiler içindedir.

5. Kursla ilgili problemler ancak Bakanlık veli, öğretmen yönetici öğrenci koordinasyonu içinde çözümlenebilir.

7. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda bilgi toplamak için kaynak taraması, anket tekniği ve görüşme teknikleri kullanılmıştır.

Anketler tarafımdan hazırlanmış. Fakültemiz Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim elemanlarıyla yaptığımız iki ayrı toplantıda ayrıntılı bir biçimde tartışılmış ve tarafımdan sonuçları verilmiştir. Öğrencilere yönelik hazırlanan anket soruları,

1. Öğrenci hakkında bilgiler verecek

2. Öğrencinin yurt dışındaki okul hayatı ile ilgili bilgiler verecek

3. Ülkemize dönüşle ortaya çıkan uyum problemleri ile ilgili bilgiler verecek.

4. Kursun genel işleyişi, programı, gereken imkanları görevlilerin tutumları, ile ilgili bilgiler verecek.

5. Kursun daha yararlı olabilmesi için Programda görevlilerin tutumlarında, mekan imkanlarında yapılabilecek değişiklik önerileri hakkında bilgiler olmak üzere beş kategoride düzenlenmiştir.

Yönetici ve öğretmenlere yönelik anket, genel olarak açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Bu sorular;

1. Kursla ilgili tutum ve hazırlıklarla ilgili bilgiler verecek.

2. Öğrencilerin özellikleri ve beklentileriyle ilgili bilgiler verecek.

3. Kursun genel işleyişi ile ilgili bilgiler verecek.

4. Kursla ilgili öneriler hakkında bilgiler verecek sorular olmak üzere dört kategoride düzenlenmiştir.

Velilere yönelik anketlerin soruları;

1. Velinin Türkiye'deki eski şartları.

2. Yurt dışındaki yaşantıları ve aile yapısı.

3. Türkiye'ye döndükten sonraki durumu.

4. Kursla ilgili görüş ve düşünceleri ile ilgili bilgiler verecek biçimde düzenlenmiştir.

Öğrencilerle ilgili ankette 27, yöneticilerle ilgili ankette 12, velilerle ilgili ankette 22 soru sorulmuştur.

Anketler kursun bitimine 4 gün kala 16 Eylül'de uygulanmıştır. Uygulamayı Eğitim Bilimleri öğretim elemanları her okula 4 er kişi giderek ve sözkonusu okullardaki rehberlik elemanlarının ve diğer görevlilerin yardımlarıyla öğrencileri etki altına almadan, ama soruları tam olarak anlamalarına yardımcı olarak uygulamışlardır.

Ayrıca bu konu ile ilgili Bakanlık yetkilileri özellikle Ortaöğretim Genel Müdürü ve Bakanlık Araştırma Planlama Dairesi Başkanının ve diğer uzmanların görüşleri alınmıştır.

Kurs süresince okullarda dersler izlenmiş, öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır.

Uygulanan anketlerden elde edilen tablo, "Hipotezler" alt başlığında ifade edilen hipotezler ışığında ve literatür incelemelerinden elde edilen bilgilerle birlikte yorumlanmıştır.

8. Teorik Çerçeve

Konuya girerken uyum yeniden uyum (entegrasyon, reentegrasyon) kavramları üzerinde durmak gerekir. Uyum, gidilen toplumla bütünleşme ve o toplumun normalitesi içinde kendine statüler bulabilme, yeterli anlamına gelir. Reentegrasyon ise yeniden dönülen toplumda o toplumla yeniden bütünleşme o toplumun kültürel değerleriyle kendini yeniden

ifade edebilme gücüdür.

Burada uyum ve yeniden uyum kavramı irdelenirken uyumun bir boyun eğme "birbirine yapışma" olmadığını hatırlamak gerek. Bize göre "uyum" kavramı, gelenekleri olduğu gibi tekrarlayıcı, çocuğun bireysel özelliklerini istek ve beklentilerini devre dışı bırakıcı bir işleme değil, tersine çocuğun yurt dışından getirdiği olumlu kişilik özelliklerini bilgi ve becerilerini sağlıklı bir ilişkiler süreci içinde geliştirici, toplumun değerleri ve istekleriyle kendi amaç ve beklentilerini yapıcı bir sentez içinde bütünleştirici bir içieme'dir.

Bu hassas dengenin kurabildiği ortamlarda sağlıklı birey ve sağlıklı toplum vardır.

Bu sözlerden anlaşıldığı gibi uyum kavramının içinde uyumsuzluk da vardır. Uyumu ya da uyumsuzluğu belirleyen söz konusu insan ya da grubun tutum ve davranışlarındaki bu iki ögenin dinamik ve sürece dayalı oranıdır (Gençtan).

Uyum kavramı itaat, özdeşleşme, benimseme olgularını içerebilir. Birincide cezadan kaçma vardır. İkincide takdir edilen birisiyle aynılaşma vardır. Üçüncüde ise kendine mal etme, kültürel değerleri tutum ve davranışların dinamik, bir elemanı haline getirme vardır. Uymama davranışı, bağımlı uymama (nispet olsun diye yapılan karşı koyma) bağımsız uymama (inanıldığı için yapana karşı koyma) olmak üzere iki bağlamda değerlendirilebilir. Konuya, toplumların da normal dışı olabileceği düşüncesi kabul edilerek bakılırsa bu konuda hüküm verirken çok dikkatli olmanın gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkar.

Burada karşımıza, normal ve normal dışı tutum ve davranış kavramları çıkmaktadır. Normal dışı tıbbî, istatistikî, yasal ve kültürel açıdan incelenebilir. Konumuz gereği, biz burada konuya kültürel açıdan yaklaşmak durumundayız. Bu anlamda normal dışı davranış normal davranıştan derece olarak farklı olan ve bireyin içinde yaşadığı çevreye uyumsuzluğu ile sonuçlanan davranış türüdür. Bir başka tanım; "Toplumca kabul edilen genel standart ve kurallardan sapan davranışlara denir" (Açıköğretim Fakültesi Davranış Bilimlerine Giriş).

Bu anlayışa göre bir kültürel çevrede normal olarak kabul edilen davranış bir başka kültür çevresinde anormal olarak görülebilir. Bu çerçevede kültürler arası sınırların eridiği bir dünyada, normal ve normal dışı davranış ayırmak değil iki kültürde, tek bir kültürel çevrede bile oldukça zordur.

Uyum mekanizması bir süreçtir. Wotson ve Lippitt'e göre seyirlik katılma ve girme, kabullenme ve sorunları çözme devresi, ayrılış öncesi devresi olmak üzere 4 aşamaya ayrılır. (Kağıtcıbaşı 26) Dimorco ise geliştirdiği modelde yabancı kültüre geçişte, kişisel ihtiyaçlarla, bunların tatminini kısıtlayan kültürel faktörler arasındaki dengesizlik üzerinde durur. Bu modele göre uyumun evreleri a) şok b) savunma mekanizması şeklinde geri çekilme, c) durumu kabullenme d) uyum ve değişimdir (Kağıtcıbaşı 38).

Başka bir ülkeye giden kişinin uyumunu zorlaştıran etkenlerden biri, yabancının "sosyal yeri"nin konumu, diğeri yabancı'nın kişiliğinin biçimlendiği kültürdür (Kağıtcıbaşı 24-25).

Yabancı, toplumun merkezinde değildir. Statü arayışı içindedir. Edindiği statüler ise düşük nitelikli statülerdir. Bu nitelikli statülerle topluma entegre olması, toplumca kabul edilmesi ve toplumu kabullenmesi, beklentilerine uygun statüler kazanması, uzun bir öğ-

renme süreci gerektirir. Bu öğrenme süreci sosyal normları, davranış ve tutumları içselleştirme olgularını içerir.

Yabancı ikinci bir sosyalleşme süreci geçirmek zorundadır. Oysa sosyalleşmede belirleyici olan "sosyal öğrenme", birikimli bir öğrenme türüdür. (Kağıtcıbaşı 25) Yani bir önceki öğrenmelere dayanır. Bu öğrenmede süreklilik ve tutarlılık olmazsa kişide kimlik çatışması meydana gelir.

Aynı kişi belirli bir süre tekrar kendi yurduna yeniden bir sosyalleşme süreci geçirir. Bu değişim ortamında çok farklı kültür kesitlerinin değerlerini, kişilik sistemi içinde bütünleştirme zorlukla karşılaşabilir.

9. Bulgular ve yorumlar

Yurda döndükten sonra uyum problemlerini araştıran Gullahorn ve Gullahorn tarafından yapılan araştırmada kişi önce yurda dönmekten mutludur. Bu ilk heyecan geçtikten sonra kişi geldiği ülkeyi özler. Bu uyumu zayıflatır. Özellikle zengin ülkelerden gelenler için bu doğrudur. Bunu izleyen devrede kişi şartlarına alışır ve şartlarını kabullenir. (Kağıtcıbaşı 40)

T.1 Öğrencilerin yaşı

Yaş Grupları	F	%
6-12	77	30.078
13-16	126	4.92
17 ve +	26	10.1
Cevapsız	27	11

Kursa katılan öğrencilerin yaş dağılımı tablo 1'de görülmektedir. görüldüğü gibi öğrencilerin %59(N 152) erinlik ve ergenlik çağındadır.%11'lik cevap vermeyenlerinde büyük bölümünün bu gruptan olduğu düşünülürse sorunun Pedagojik hassaslığı kendiliğinden ortaya çıkar.

T.2 Öğrencilerin doğum yeri

Türkiye	Köy	Kasaba	Kent	Yurt dışı	Köy	Kasaba	Kent	Cevapsız	
108	12	20	76	121	8	18	95	26	F
42.1	4.7	7.8	29.6	47.2	3.1	7	37.1	10.5	%

Kursa katılan öğrencilerin doğum yerleri tablo 2 de verilmiştir. Tablodan anlaşılacağı gibi öğrencilerin %42'si (N108) Türkiye %47'si (N121) yurtdışı doğumludur. Her iki ülkede doğanlarda çoğunluk kent doğumlulardır. Bu olgu genellikle kent merkezlerine yerleşme eğiliminde olan kesin dönüşçüler ve çocukları açısından entegrasyonun ya da reentegrasyonun daha kolay sağlanması açısından bir olumluluktur.

T.3 Öğrencilerin kaç yaşında yurt dışına gittikleri.

Yaş Grubu	F	%
1-4	73	40.3
5-7	24	21
8+	17	14.9

Türkiye'de doğan öğrencilerin kaç yaşında yurtdışına gittiği ile ilgili bilgiler tablo 3'dedir. Görüldüğü gibi öğrencilerin %85'i (N 97) Yurtdışına 0-7 yaşları arasında gitmiştir. Bu öğrencilerin 73 tanesinin sosyalleşme açısından son derece önemli bir yaş grubu olan, kişiliğin temel öğelerinin olduğu 0-4 yaşları arasında yurtdışına gitmiş olmaları konumuz açısından önemlidir.

T. 4 Öğrencilerin bitirdikleri yada ayrıldıkları okul.

Sınıflar	1	2	3	4	5	6	7	8	9
F	-	4	17	30	26	26	26	14	8
%	-	1,5	6,6	12	15,6	15,6	15,6	5,4	3

Bitirilen okul ya da ayrılan sınıf tablo 4 de verilmiştir. Görüldüğü gibi öğrencilerin yaklaşık %50'si ara sınıflardan ayrılmıştır. Bu sorunun %34.3 (N 88) oranında cevapsız bırakıldığı düşünülürse bu öğrencilerin Türk eğitimine ve yeni okullarına uyum sağlamaları, başka faktörlerin de olumsuz etkisiyle oldukça zor olacaktır.

T.7 Yurt dışında kalış süresi

Cevaplar	F	%
0-5	15	1,8
6-10	73	28,5
11-15	116	45,3
16+	22	8,5
Cevapsız	30	11,7

T.5 Yurt dışında Türkçe dersi alıp almadıkları.

Cevaplar	F	%
Evet	124	48,4
Hayır	131	51,1
Cevapsız	1	0,3

İlkokul çağı çocuklarının Türkçeleri çok zayıftır. Daha önce belirtildiği gibi öğrencilerin %47'si yurtdışı doğumlu, Türkiye doğumlu 108 öğrenciden de 73 ü 0-4 yaşları arasında yurtdışına gitmişlerdir. (Bknz Tablo 2.3) Yine öğrencilerin yurtdışında kalış süresine bakılırsa (Tablo 7) %82.5'u (N 211) 6 yıldan daha fazla yurtdışında kalmışlardır, ve yurtdışında

Türkçe dersi alıp almadığı ile ilgili bilgiler tablo 5'de verilmiştir. Görüldüğü gibi öğrencilerin %51'i (N 131) hiç Türkçe dersi almamışlardır. Bugüne kadar yaptığımız gözlemlerde ve edindiğimiz bilgilerde "Türkçe dersi aldık" diyen öğrencilere bu derslerin ciddi ve verimli bir şekilde verilmediği görüşü oluştu bizde.

Bu şartlar altında yaz aylarının yoruculuğu altında açılan 20 iş günü sürecek bir kursla yetinilmesi gerçekçi bir tutum olmaz. Bu kurs mutlaka yıl içi ana dili öğretimi faaliyetleri ile zenginleştirilmelidir. Bu durum öğrencilerin gerek kültürel gerek akademik entegrasyonu açısından dikkatle değerlendirmesi gereken bir olgudur.

T.8 Yurt dışından dönüş zamanı

Cevaplar	F	%
Bu yaz	213	83.2
Bir yıl önce	7	2.7
İki yıl ve daha önce	1	0.3
Cevapsız	35	13.6

Öğrencilerin yurtdışından ne zaman döndükleri ile ilgili bilgiler tablo 8 de görülmektedir. Görüldüğü gibi öğrencilerin %83.2'si (N 213) "bu yaz" dönüştür. Göç ve dönüş şoku yaz ve ergenlik yorgunluğu karmaşası içindeki öğrencilerin "eğilence" içinde eğitilmeleri, sosyal faaliyetlere daha çok ağırlık verilmesi gerekir. Unutmamalı ki bu gençler kurs bitiminin hemen ertesinde şimdiye değin alışık olmadıkları yeni okullarında eğitim ve öğretimi başlayacaklardır yaz ve kurs yorgunluğu bu başlangıcın sonrasında olumsuzluk yaratan ya da olumsuzlukları pekiştiren faktörler olabilir.

16 Yurtdışından Türkiye'yi ziyaret sayısı

Cevaplar	F	%
1-2	22	8.5
3-4	33	12.8
5-6	57	22.2
7 ve+	108	42.1
Hiç gelmedim	3	1.1
Cevapsız	33	12.9

Öğrencilerin yurtdışındaki bulunduğu yıllarda Türkiye'yi ziyaret sayıları tablo 6'da görülmektedir. Görüleceği gibi %62'i (N 165) Türkiye'yi 4 kezden daha fazla ziyaret etmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin Türkiye ile ilgili bağlarındaki sürekliliğini ifade eder. Yine, öğrencilerin aileleri ve genellikle Türklerden oluşan bir çevrede yaşamaları Türk toplumuna uyumlarını kolaylaştıracak olgulardır.

T.9 Türkiye'de uyum zorluğu çekilen alan

Seçenekler	F	%
Arkadaş yok	69	27
Büyükle ilişki	48	18.7
Boş zaman D.	102	38.9
Çekmedi	13	5
Cevapsız	6	2.4

Türkiye'de uyum zorluğu çekilen alanlarla ilgili bilgiler tablo 9'da görülmektedir. Burada en fazla zorluk çekilen alan %38.9 ile (N 102) boş zamanları değerlendirme, ikinci derecede zorluk çekilen alan arkadaş bulma alanıdır. Bu iki alan birbiriyle doğrudan ilişkili alanlardır. Türk okullarında ve toplumunda gençlerin boş zamanlarını değerlendirebilecekleri imkanların yeterince olmamasından dolayı, bu sorunun okul günlerinde de devam etmesi muhtemel görünüyor.

T.10 Türkiye'de öğrenciden beklenen davranış.

Seçenekler	F	%
Hareket	64	25
Kılık-kıyafet	106	41.4
Geleneklere Bağ.	71	27.7
Cevapsız	15	6

Öğrencilerden Türkiye'de kendilerinden ne gibi davranışlar beklediği ile ilgili bilgiler tablo 10'da görülmektedir. Burada dikkati çeken nokta kılık-kıyafet seçeneği üzerinde durmalarıdır. %41 (N 106) Nitekim öğrenciler çeşitli biçimlerde kurs süresince bu beklentiye tepkilerini göstermişlerdir. Çünkü öğrenciler "insanın kılık-kıyafet seçeneği üzerinde durmalarıdır. %41 (N 106) Nitekim öğrenciler çeşitli biçimlerde kurs süresince bu beklentiye tepkilerini göstermişlerdir. Çünkü öğrenciler "insanın kılık-kıyafetine karışılmasını" mantıksız bulmaktadırlar. Bu olgu öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumu benimsemelelerinde, "Neden?" sorusuna kendilerince sağlam cevaplar bulamadıkları bir olumsuzluktur.

T.11 Kursun yararlı olup olmadığı

Seçenekler	F	%
Evet	100	39
Hayır	23	9
Bir ölçüde	101	39.4
Cevapsız	32	13

T.V 13 Kursta verilen dersler yeterli olup olmadığı

	F	%
Evet	19	38
Hayır	32	64
Bir alanda	3	6

Öğrencilerin kursun yararlı olup olmadığına dair görüşleri tablo 11'de verilmiştir. Öğrencilerin %78.5'i (N 201) "evet" ve "bir ölçüde" cevabını vermişlerdir. Ancak, öğrencilerin çoğunluğu kursların geliştirilmesi gereği yönünde bir tavır koymuşlardır. Nitekim velilerin ve kursta verilen derslerin yeterli olmadığı yönünde bir tercih belirtmişlerdir. (Tablo V13) Kursla ilgili veliler öğrencilerden farklı bir beklenti içindedirler. (Bknz Tablo V14) Bu tablodan anlaşılacağı gibi, veliler çocuklarının bir an önce eksiklerini kapatıp yeni okullarında normaliteye kavuşmalarını arzu etmektedirler. Çünkü tabloda görüldüğü gibi Sosyal, Fen ve Türkçe dersleri birbirine yaklaşık oranlarda istenmektedir. Oysa öğrenciler Kursların sosyal faaliyet, dinlenme ve eğlenme için daha fazla zaman ayrılarak eğitilmesini arzu etmektedirler.

T.12 Kursun en çok faydalı olduğu dersler.

Seçenekler	F	%
Türkçe	73	28.5
Matematik	37	14.4
Her ikisinde	124	48.4
Cevapsız	2	0.7

T.15 Kursun yararlı olduğu alanlar

Seçenekler	F	%
Türkçem ilerledi	103	33.7
Arkadaş edindim	115	37.7
Eğlenceli oldu	87	28.5

T.Y.7 Kursta ağırlık verilen çalışmalar.

	F	%
Türkiye'yi sevdirmeye	9	42.8
Türkçe'yi sevdirmeye	9	42.8
Arkadaşlık ilişkileri	1	4.7
Disiplinli Davranış	2	9.5

Kursta yararlı olan derslerle ilgili soruya verilen cevaplar tablo 12'de verilmiştir. Burada görüldüğü gibi Türkçe ve Matematik'in aynı kategoride değerlendirildiği "her ikisinde"

seçeneği en fazla işaretlenen seçenektir. %48.4(N124) Arkasından Türkçe dersi ile ilgili seçenek gelmektedir. %28.5(N73) Kursun yararlı olduğu alanlarla ilgili cevaplar tablo 15'de görülmektedir. Görüldüğü gibi öğrenci kurslardan akademik yönden fazla sosyal yönden yararlanmıştır.(%66.2) Oysa yöneticiler arkadaşlık ilişkileri ve sosyal faaliyetleri geliştirmeden çok Türkiye'yi ve Türkçe'yi sevdirmeye ağırlık vermişlerdir.(Bknz. Tablo Y 7)

T. 20 Kursta açılmasını istedikleri alanlar

Seçenekler	F	%
Fen Bilgisi	109	24.3
Sosyal Bilgiler	124	27.6
Din-Ahlak	94	20.9
Güz sonu spor	121	27

T.V.14 Kursta verilmesini istedikleri ders.

	F	%
Fen	30	24
Sosyal	40	32.2
Yabancı Dil	12	9.6
Türk Dili	32	25.8
Güz sonu spor	10	8.0

"Yetişmeniz açısından hangi alanlarda kurslar açılmasını istersiniz" sorusu ile ilgili bilgiler tablo 19'da görülmektedir. Velilere sorulan benzer nitelikli bir soruda verilen cevaplar ise tablo V 14 de görülmektedir. Her iki tablo incelendiğinde sosyal derslerle ilgili rakamların yüksek olduğu %27(N 124) %32.2(N40) Ama öğrenciler güzel sanatlar ve sporla ilgili kursları en fazla isterken görülmektedir, veliler en az istemektedirler.

T.21 Kursun süresi ile ilgili öneriler.

Seçenekler	F	%
1,5 Ay	55	21.4
2 Ay	75	29.2
3 Ay ve +	92	40.
Boş	34	14

T.V.12 Kursun süresi

	F	%
1 Ay	10	20
2 Ay	20	40
3 Ay	13	26
Daha fazla	7	14

Kursun mevcut süresi hem öğrenciler hem öğretmenler ve yöneticiler hem de veliler tarafından yetersiz görülmektedir. (Bknz tablo 20,12v,3y) Veliler 2 ay sürede yoğunlaşırken %40 (N 20) Öğrenciler 1,5-2 ay süresinde yoğunlaşmaktadır. (%50.6 N 130) öğrencilerin %40 ise (N 92) 3 ay ve daha fazla bir süreyi gerekli görmekte-dirler. Bütün bu rakamlar kursun süre açısından yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır.

T.13 Kursta öğretmenlerden yararlanma

Seçenekler	F	%
Evet	139	54.2
Hayır	9	3.5
Bir Ölçüde	80	31.2
Cevapsız	28	11

T.Y 4 Kursla ilgili hazırlık yapıp yapmadıkları

	F	%
Evet	7	33,3
Hayır	8	38.0
Bir Ölçüde	6	28.5

Öğrencilerin öğretmenlerden yararlanmaları ile ilgili cevapları tablo 13 de gösterilmiştir. Öğrencilerin %54.2 si (N 139) bu konuda olumlu cevap vermişlerdir. Ancak %35 bölümü "hayır" ya da "bir ölçüde" cevabını vermişlerdir. Bu olumsuzluk da, kursların yeterli bir hazırlık aşamasından geçmeden açılmamasının etkisinin olduğu görüşündeyim.(Bknz. Tablo X 3 ve 4)

T.Y 1 Kursu nasıl katıldığı

	F	%
Gönüllü	5	23.8
Görevlendirme	16	76.2

T.Y 2 Kursun yeterli olup olmadığı

	F	%
Evet	1	4,7
Hayır	3	14,2
Kısmen	17	80,9

T.Y 3 Ne açıdan yetersiz olduğu

	F	%
Seviye farkı	4	23,8
Süre kısalığı	6	28,5
Program eksik	8	38.0
Biz Hazır Değiliz	3	14.2

Yönetici ve öğretmenlerin kursla ilgili şikayetleri Tablo Y 1'de görülmektedir. Burada görüleceği gibi öğretmen ve yöneticileri %76.2 si (N 12) görevlendirme, göreve katıldığını belirtmişlerdir. Tablo 4'de ise öğretmenlerin kursla ilgili, genelde, gerekli hazırlığı yapamadıkları görülmektedir. Bu tabloya göre öğretmenlerin %66.5'i (N 14) kursa hazırlanamadığını ya da yeterince hazırlanamadıklarını belirtmişlerdir. Bu kişilerin kursa "yeterli" diyen sadece 1 kişidir, diğer 20 kişi den 4'ü yetersiz, 17'si (%80.9) kısmen yeterli cevabını vermişlerdir. Onlara göre kurs seviye farkına göre örgütlenmediği için, %23.8 (N 4) süresi kısa olduğu için %28.5(N 6) Programı eksik olduğu için %38(N 8) görev alacak personel hazır olmadığı için %14.3 (N 3) yetersizdir.

T.Y.6 Bakanlıktan istedikleri

Ders araç ve gereçleri	7	33.3
Bilgilendirme	8	38.0
Yardımcı Uzmanların Gör.	2	9.5

Yönetici ve öğretmenlerin yukardaki eksiklerle ilgili Bakanlıktan beklentileri Tablo Y 6'da verilmiştir. Görüldüğü gibi "Bilgilendirme"%38 oranla (N 8) en başta gelmekte onu %33.3'le (N 7) "Ders araç ve gereçleri" takip etmektedir.

T.16 Kursta hoşna gitmeyen hususlar

Seçenekler	F	%
Sınıflar Kalabalık	42	16.4
Dersler Ağır	36	14
Arkadaşlarla anlaşamadım	5	2
Disiplin sıkı	53	20.7
Hoşuma gitmeyen yok	103	40.2

Öğrencilerin kursla ilgili sıkıntılar ve kursta gördükleri eksikler tablo 16 da görülmektedir. Öğrencilerin %40.2'si (N 123) kursta hoşuna gitmeyen bir şey olmadığını belirtmişlerdir. Diğer öğrenciler sırasıyla disiplinden %20.7(N53) derslerin ağırlığından %16.4 (N 36) sınıfların kalabalıklığından %16.4(N 42) şikayetçi olmuşlardır.

T.18 Kursta yatılı olanların problemleri

Seçenekler	N	F	%
Beslenme	39	7	17.5
Temizlik		11	27.5
Disiplin		18	45.0
Başka		4	10.0

T.19 Kursta gündüzlü olanların problemleri.

Seçenekler	N	F	%
Ulaşım	206	68	33.0
Yemek		47	22.4
Zaman Değerlendirme		80	38.2
Başka		10	4.7
Problem Yok		1	0.4

Öğrencilerin kurs şartları ile ilgili şikayetleri iki kategoride incelenmiştir: Yatılı ve gündüzlü öğrenciler. Bu şikayetler Tablo 12.6 ve 12.7 ve verilmektedir. Görüldüğü gibi yatılı öğrenciler en çok disiplinden %45(N 18) pislikten %27.5 (N 11) ve beslenme şartlarından %17.5 (N 7) şikayetçi olmuşlardır. Gündüzlü öğrencilerin şikayetleri ise boşa giden zamanlar %38.2 (N 80) "Ulaşım" %33.0 (N 68) "Yemek" %22.4 (N 47) noktalarında toplanmaktadır.

T.Y.8 Öğrencilerin olumsuz yönleri

	F	%
Devamsızlık	17	80.5
Tembellik	4	19.5

T.Y.9 Öğrencilerin olumlu yönleri

	F	%
Kendilerine Güven	10	47.6
Öğrenmek için çaba	3	14.2
Sosyal faaliyetler Öğr.	8	38

Öğretmen ve yöneticilere göre öğrencilerin olumsuz ve olumlu yönleri tablo Y 8, Y9 da görülmektedir. Görüldüğü gibi devamsızlık %80.5 (N 17) önemli bir disiplinsizlik olayı olarak görülmektedir. Tembellik %18.5'le (N 4) onu takip etmemektedir. Olumlu yönleri ise kendilerine güven %47 (N 47.6) öğrenmek için çaba %14.2 (N 3) Sosyal Faaliyetlere istek %38 (N 8) biçimindedir.

T.17 Kurs problemlerinin kaynakları

Seçenekler	F	%
İdare ile ilişkilerden	47	18.3
Öğretmenlerle ilişkilerden	58	22.6
Öğrencilerle ilişkilerden	35	13.6
Problemim yok	17	6.6
Başka	28	11
Cevapsız	71	28

Kursun işleyişi ile ilgili öğrenci şikayetleri tablo 17'de görülmektedir. Görüldüğü gibi öğrenciler şikayetlerinin kaynağı olarak %22.6 (N 58) öğretmenlerle olan ilişkilerin niteliğini, %18.3'ü (N 47) idare ile olan ilişkilerin niteliğini %13.6'si (N 35) diğer öğrencilerle olan ilişkilerin niteliğini görmekteyiz.

T.25 Türkiye'de Eğitime Başlamaya Hazır Olup Olmadıkları.

Seçenekler	F	%
Evet	78	30.4
Hayır	26	10
Bir ölçüde	104	40.6
Cevapsız	48	19

Öğrencilerin Türkiye'de eğitime başlamaya hazır olup olmadıkları ve hazır olmayanların ne gibi problemlerle karşılaşacaklarıyla ilgili görüşleri tablo 25-26-da verilmiştir. Görüldüğü gibi öğrencilerin %51'i Türkiye'de eğitime kendilerini hazır hissetmemektedir. Buna %19'luk cevapsızlar grubu da dahil edilirse bu konuda öğrencilerin yardım ve desteğe ihtiyaçları olduğu anlaşılabilir.

T.26 Cevap "Evet" Değilse Karşılaşacağım Problemler

Seçenekler	F	%
Arkadaşlarla uyumsuzluk	49	37.6
Derslerle uyumsuzluk	27	21
Yönetim ve öğretmenlerle uyumsuzluk	48	37
Cevapsız	6	4

Cevabı "evet" olmayan öğrencilerin okul hayatlarında ne gibi problemlerle karşılaşacakları ile ilgili olarak öğrencilerin %37'si (N:49) Arkadaşlarla uyumsuzluk, %21'i (N:27) Derslere uyumsuzluk %37'si (N:48) Yönetim ve öğretmene uyumsuzluk çekeceklerini söylemişlerdir. Bu sonuçlar bu öğrencilere verilecek rehberlik hizmetlerinin hedeflerini vermesi açısından önemlidir.

Öğrencilerin kişisel problemlerinin çözümüne yardımcı olacak kaynaklar ile ilgili görüşleri tablo 22-23-24 de verilmiştir

T.22 Problemlerin çözümü için istenen yardımlar

Seçenekler	F	%
Yönetim ve öğretmenlerin ilgisi	52	20.3
Akşam kursları açılması	56	21.9
Danışma bürolarının kurulması	51	20
Yayınlar hazırlamak	60	23.4
Ailenin aydınlatılması	52	20.3
Cevapsız	3	1

Tablo 22'de görüldüğü gibi, öğrenciler okullarından büyük bir beklenti içindedirler. Bu çerçevede problemlerinin çözümü için okulu ilk sıraya koymuşlardır. Çünkü yönetim ve öğretmenlerin ilgisi %20'lik, akşam kurslarının açılması %22'lik, danışma bürolarının kurulması %20'lik, ailenin aydınlatılması %20'lik bir orandır ve bunlar okuldan beklenmektedir.

T.23 Problemin çözümünde en çok kimler yardım edebilir.

Seçenekler	F	%
Arkadaşlar	68	19
Öğretmenler	134	38
Devlet kurumları	59	16
Kimse	4	1

Problemin oranında yardımcı olacak kaynaklar tablo 23 de görülmektedir. Görüldüğü gibi öğretmenler %38'lik (N:134) bir oranla ilk sırayı almışlardır. Aile ve akrabalar %25'lik bir oranla ikinci sıradadır. Öğrenciler öğretmen ve yöneticilerden kendileri konusunda ailelerini ve aydınlatmasını isteyerek öğretmenlere ikili bir misyon yüklemişlerdir.

T.24 Problemin Çözümü konusunda kendilerinin sorumlulukları var mı?

Seçenekler	F	%
Evet	128	50
Hayır	62	24
Cevapsız	66	26

Öğrenciler kendi problemlerinin çözümünde kendilerine sorumluluk düşüp düşmediği konusunda açık bir tutuma sahip değildir. Tablo 24'de görüldüğü gibi öğrencilerin sadece %50'si bu konuda kendilerine sorumluluk düştüğü inancındadır.

Kursa katılan öğrencilerin velileri ile ilgili çeşitli bilgiler tablo 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 da verilmiştir.

T.27 Yurt dışına gidilen yerleşim birimi

Seçenekler	F	%
Köy	16	32
Kasaba	4	8
Kent	30	60

Öğrenci velilerinin %32'si köy, %60'ı kent kökenlidir.(Bknz T.1)

T.28 Yaş Grupları

Yaş Grupları	F	%
20-30	6	12
31-40	24	48
41-50	15	30
51-+	5	10

Öğrenci velilerinin yaş dağılımı tablo 2'de gösterilmiştir. Görüldüğü gibi velilerin %78'i 31-50 yaş grubundadır.

T.28 Velilerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	F	%
Kadın	26	52
Erkek	24	48

Velilerin %52'si kadın %48'i erkektir.(Bknz.T.3)

T.29 Türkiye'de iken çalıştığı iş.

Seçenekler	F	%
Çiftçi	3	6
Ev kadını	14	28
Serbest Meslek	21	42
İşçi-Memur	7	14
İşsiz	2	4
Diğer	3	6

Yurt dışına gitmeden önce velilerin %6'sı çiftçilik %42'si serbest meslek, %14'ü işçi-memurluk yapmışlardır.(Bknz.T.4)

T.30 Yurt dışındayken çalıştığı iş

Seçenekler	F	%
Fabrika işçisi	25	50
Serbest	13	26
Sağlık	2	4
Öğrenci	3	6
Cevapsız	7	14

Velilerin %50'si yurt dışında fabrika işçisi %26'sı serbest çalışmalardır.(Bknz.T.5)

T.31 Eğitim Seviyeleri.

Seçenekler	F	%
Eğitimsiz	2	4
İlk	22	44
Orta	21	42
Yüksek	5	10

Velilerin %44'ü ilkokul, %42'si orta, %10'u yüksek tahsilli.(Bknz.T.6)

T.32 Burada yapmak istediğiniz iş.

Seçenekler	F	%
Ticaret	7	14
Serbest Meslek	13	26
Çiftçilik	2	4
İşçilik	3	6
Çalışmayı düşünmüyor	21	42
Kararsız	4	8

Velilerin %14'ü Türkiye'de ticaretle, %26'sı serbestmeslekle çalışmak istiyor, %8'i kararsız, %42'si ise çalışmayı düşünmüyor.(Bknz.T.7)

T.33 Yurt dışından dönüş zamanı.

Seçenekler	F	%
Bir yıl içinde	20	40
İki yıl içinde	17	34
Daha Fazla	3	6
Cevapsız	10	20

Velilerin %40'ı bir yıl içinde, %34'ü 2 yıl içinde dönmüşlerdir. Bu öğrencilerin dönme süreleri ile çalışmaktadır.Velilerin bir kısmı öğrencinin annesibabası değildir.(Bknz.T.8)

T.34 Kursu nerede öğrendiniz.

Seçenekler	F	%
Gazete	17	26
T.V-Radyo	37	58
Tanıdık	9	14
Milli Eğitim	1	2

Velilerin kursu nereden öğrendikleri ile ilgili cevapları tablo 9'da görülmektedir. Cevapları %58'i TV'den, %26'sı gazeteden, %14'ü tanıdıktan öğrendik şeklindedir.(Bknz.T.9)

T.35 Kursun yeri uygun mu

	F	%
Evet	31	62
Hayır	19	38

Velilerin %62'si kursun yerini uygun, %38'i uygun bulmamaktadır.(Bknz. T.10)

Konuya, gözlemlerimiz, konuşmalarımız ve öğrencilerin kursta yaptıkları çalışmalar ve öğretmenlerin bize anlattıkları çerçevesinde şu eklemeler yapılabilir. Öğrencilerin Türkçe bilgileri, sırasıyla,

- Gramer ve imla bilgisi.
- Deyim ve atasözleri.
- Sözlü ifade eksikliği konularında yetersizdir.

Yazılı ifadeleri sözlü ifadeleriyle karşılaştırıldığında daha zayıf bu alanda en sık yaptıkları yanlışlar şunlardır.

Çift harflerden birini kullanmıyorlar. Millet yerine Milet, z,s,ı, i;c,s,s;g, a; O; ö harflerini karıştırıyorlar.

10. SONUC

Öğrencilerin çoğunluğu erinlik ve ergenlik çağındadır. Öğrencilerin çoğunluğu yurt dışı doğumludur ve Türkiye'de doğanların ise %97'si 0-7 yaşları arasında yurt dışına gitmişlerdir. Öğrencilerin yaklaşık yarısı arasınıflardan ayrılmışlardır. Özellikle ilkökul çağındaki çocukların Türkçeleri çok zayıftır. Çocukların Türkçe gramer bilgisi, yazılı anlatım becerisi, çoğunluğunun bildiği dil olan Almancanın Türkçe ile çelişen alanlarında sıkıntıları daha büyüktür. Öğrencilerin %82,5'i yurt dışında altı yıldan fazla kalmışlardır. Öğrencilerin %51 yurt dışındaki okullarında hiç Türkçe dersi almamıştır. Alanlar ise bu dersi çok yüzeysel bir biçimde almışlardır. Öğrencilerin %83,2'si Türkiye'ye o yıl içinde ve yaz aylarında dönmüştür. Göç şoku, uyum zorluğu, okul arayışı içindedirler. Öğrencilerin %65'i yurt dışında iken en az dört kez ziyaret etmişlerdir. Öğrencilerin Türkiye'de en fazla uyum zorluğu çektiği alan boş zamanları değerlendirmedir. Öğrencilerin en çok şikayetçi oldukları alan kılık kıyafetlerine müdahaledir.

Kursların, süresi kısadır. Üstelik zamansız açılmışlardır, programları yetersiz, çalışanları eğitimsizdir. Seviye tespitleri rastgele yapılmıştır. Öğrenciler homojen değildir. Ders malzemeleri yetersizdir. Kursun duyurusu iyi ve zamanında yapılmamıştır. Öğretmenler ve yöneticiler rastgele seçilmiştir. Kursun amacı bakımından öğrencilerin %78,5'i kursun "yararlı" olduğu görüşündedir. Veliler kurstan çocuklarını okula hazırlamasını, öğretmenler çocukların Türk Kültürünü tanımalarını Türkçe'yi öğrenmelerini, öğrenciler ise arkadaş kazanma ve eğlenceli günler geçirmeyi beklemektedirler. Öğrenciler kursta en yararlı dersin Türkçe olduğunu kendilerinin Türkçe ve Matematikte en çok eksiklik duydukları alan olarak belirtmişlerdir.

larını, söylemişlerdir. Buna rağmen kursta en fazla güzel sanat ve spor dersleri istemektedirler. Öğrenciler kurslarda öğretmenlerden yeterince yararlandıklarını söylemektedirler. Öğretmenler ve veliler Bakanlıktan yardım beklentisi ve ihtiyaç içindedirler.

Öğrenciler kursta disiplin ve derslerin ağırlığından şikayetçidirler. Kurs hizmetleri açısından ise pislik, sıkı disiplin (yatılı öğrenciler) ulaşım, yemek (gündüzlü öğrenciler) açısından şikayetçidirler.

Öğretmen ve yöneticilere göre öğrencilerin olumlu yönleri kendilerine güven, öğrenmek için çaba sosyal faaliyetlere istek, olumsuz yönleri devamsızlık, tembellik, konularıdır. Öğrenciler ise öğretmenlere yeterli ilişki kuramama, diğer öğrencilerle ilişki kuramamadır.

Görüldüğü gibi araştırmada hipotezler büyük ölçüde doğrulanmıştır. Ancak Türkçe derslerinde kullanılan yöntem eksikliği yetersizliği veyanlığı ve bu olgunun kurs başarısına etkisi olumlu ya da olumsuz yönde tespit edilememiştir.

Kursların aksıyan yönleri:

1. Kurs sınav ayında açılmıştır. (Güz dönemi ve okullara giriş sınavları)
2. Kurs görevlileri sadece kursun açıldığı liseden sağlandığı için istenilen kalitede eleman sayısı bulunamamıştır.
3. Seviye tesbitleri rastgele yapılmıştır.
4. Sınıftaki öğrenciler homojen değildir.
5. Ders malzemeleri yetersizdir.
6. Kursun duyurusu iyi yapılmamıştır.
7. Kursun amacı çok yoğun tutulmuştur.
8. Öğretmen ve yöneticiler hazırlık yapamamışlardır.
9. Öğretmen ve yöneticiler amaca uygun seçilmemiştir.

ÖNERİLER

1. Kurslara yurtdışında çalışan öğretmenler görevlendirilmelidir.
2. Kurslara katılacaklar hizmet içi eğitimden geçirilmelidir.
3. Kurs süresi, amaç ve programı kursun açıldığı öğrenci grubunun beklenti ve seviyelerine göre tesbit edilmelidir.
4. Öğrencilere geldikleri ülkelerden öğretmenler getirilmelidir.
5. Kurslar için ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılmalıdır.
6. Sınıftaki öğrenci sayısı azaltılmalıdır.
7. Öğrenci seviyelerini tesbit için testler geliştirilmelidir.

8. Öğrencilerin geldikleri ülkelerle işbirliği yapılmalıdır.
9. Dersler hafif olmalıdır.
10. Yerli öğrencilerle sağlıklı arkadaşlıklar kurmalarına yardımcı olunmalıdır.
11. Bu öğrenciler anlaşılmaya çalışılmalıdır.
12. Bu çocuklar için video kasetler hazırlanmalıdır.
13. Türkiye'ye tatile gelenleri gençlik kamplarına alınmalıdır.
14. Kurs programı iki ay olsa bile çok amaçlı telafi programı yıl içinde devam etmelidir.
15. Uyum kursları Almanca öğretim yapan okullarda açılmalıdır.
16. Kurslara hazırlık amacı ile yapılacak seminerlerde kesin program ve felsefesi tesbit edilmelidir.
17. Gelen öğrenciler üzerine yapılacak araştırmalardan yola çıkarak yurtdışındaki öğrenciler için tedbirler alınmalıdır.
18. Öğrencilerin ara sınıflardan değil de okullarını bitirdikten sonra Türkiye'ye dönmeleri teşvik edilmelidir.
19. Açılacak Anadolu liselerinden hiç olmazsa biri, yüksek kısmı olan meslek lisesi olmalıdır.
20. Kurslar haftada 3 tam gün ya da 5 yarım gün olmalıdır.
21. Kursun amacı bilgisel hazırlamadan çok duygusal hazırlama olmalıdır.
22. Yurtdışında çeşitli nedenlerle okuyamıyan yüzbinlerce genç içinde uyum ve mesleki eğitim kursları açılmalıdır.
23. Gerek yurt içinde gerek yurt dışında kursların duyurusu iyi yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Alkan, Metin; Gurbetçi Çocuklarının Uyum Sorunu, 21 Eylül 1984 Milliyet Gazetesi
- Arkun Nezahat; İntiharın Psikodinamikleri I.Ü.Y.1963
- Alkan, Türker, Saldırganlık, Ön Yargı ve Yabancı Düşmanlığı, İst.1983 Hıl.Y.ları
- Cücenöglü, Doğan; İnsan İnsana, Altın Y.ları İst.1982
- DPT V.Beşyılık Plan Destek Çalışmaları: V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler 1982-83
(Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler Ankara 1985)
- Elhott, Mabel A; Merrill, Francis; Social Disorganisation, Harper's Sociol Science Series, 1953
- Ekşi, Aysel; Gençlerimiz ve Sorunları, İstanbul 1982
- Gectan, Engin; Toplumumuzun Bireylerinde Kimlik Kavramı ile ilgili Sorunlar Üzerinde Bir Tartışma, 50. Yıl Armağan.A.Ü.Eğ.Fak.Y.1973
- Kâğıtcıbaşı, Çiğdem; Dış Ülke Yaşantısının Etkileri: Bir Uluslararası Eğitimi Mübadelesi Programı Sonuçları Sosyal Psikolojik Açıdan Değerlendirilmesi, Boğaziçi Ü.Y.1975.
- Kâğıtcıbaşı, Çiğdem; Gençlerin Tutumları, ODTÜ Y.Ankara 1973
- MEGSB. Yurt Dışından Kesin Dönüş Yapan Türk İşçi Çocukları İçin Açılan Uyum Kursları Raporu Ankara 1984.
- "Nicht Deutscher und nicht Türke" Nene Osnabrücker Zeitung, 17 Dezember 1984.
- "Auch in den Schulpausen sprechen die Turken deutsch" Frankfurter Rundschau, 11. Oktober 1984
- Özankaya, Özer ve Ark. Davranış Bilimlerine Giriş, An.Ü.Açıköğretim Fak.Y.1983
- Schüler-Springorum, H.; Ausländer kriminalität. Ursachen, Umfang und Entwicklung", Neue Zeitschrift für Strafrecht, H.12, 1983, 5.529-536. Türkdoğan Orhan; İki Neslin Dramı Avrupadaki İşçilerimiz ve Çocukları. İstanbul 1984.
- Teber, Serol; İşçi göçü ve Davranış Bozuklukları Konuk Y.ları İstanbul 1980
- Taner, Haldun; Uyum üzerine 23.9.1984 Milliyet Gazetesi
- Vassaf, Gündüz; Daha Sesimizi Duyuramadık, Avrupada Türk İşçi Çocukları, İstanbul 1983 Belge Y.ları.